

İslâmî Finansal Yönetim Örnek Olayları ve Örnek Çözümleri (Vaka Analizleri)*

Tanıtım: Aytaç Aydın **

Type: Book Review

İslami finansal yönetim, muamelelerini İslam hukuk kuralları ile örtüşecek şekilde düzenleyen yönetim olarak ifade edilebilir. Konvansiyonel finansal yönetim şekline ayrılan en bariz niteliği de bu yönüdür. Finansal yapının işleyişi, hukuki ve idari düzeni Müslüman toplumların dini inanç ve uygulamaları ile de örtüşecek şekilde dizayn edildiğinde madden ve manen kendisi ile barışık müreffeh bir toplumun İslami finansal yönetim sistemi başarılı olur. Dini sadece kalplerde yaşanan (vicdani) bir inanç değil de yaşam şekli olarak algılayan insanların oluşturduğu toplumların, finansal yönetimlerini bu yönde, “değer hükümleri” ekseninde, inanç (iman) ve pratik hayat (amel) bütünlüğü içinde düzenleme eğiliminde olmaları imanlarının gereği olarak değerlendirilebilir.

Mühendislik ekonomisi, işletme finansmanı, Finansal yönetim, İslami finansal yönetim sistem ve uygulamalarına dair çalışmaları ile tanınan, KTO Karatay Üniversitesi İşletme bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Osman Okka ve aynı bölüm öğretim görevlisi Hasan Kazak ve araştırma görevlisi Hasan Basri Alım tarafından kaleme alınan *İslâmî Finansal Yönetim Örnek Olayları Ve Örnek Çözümleri (Vaka Analizleri)* adlı eser aynı yazarlara ait 2020 yılında Nobel yayınları tarafından basılan *İslami Finansal Yönetim - Sistem ve Uygulama (Konvansiyonel Finansla Mukayeseli)* adlı eserin tamamlayıcısı niteliğinde olup 2021 yılında okuyucularına sunuldu. Kitap, lisans, lisansüstü düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin yanında konvansiyonel ve İslami finans alanında profesyonel olarak çalışanlar ve meraklıları için de kaynak kitap niteliğindedir. İslami finans alanında ulusal ve uluslararası pek çok telif ve tercüme eser olmasına rağmen Kitap, Türkiye’de İslami finansal yönetim örnek olayları ve örnek çözümlerini (vaka analizlerini) içeren ilk çalışmalardandır.

Kitap, konvansiyonel finansal sistem içinde işleyen bir firmanın işlemlerini “helâl-haram” prensibini esas alarak gerçekleştirmeye başladığı andan itibaren “İslami firma” şekline dönüşeceği fikrinden hareketle örnek olayları ve çözümleri her iki sistemi kapsayacak şekilde vermiştir. Böylece okuyucu bu iki sistemin çözüm önerilerinin farklılığını kavrama imkanına kavuşmaktadır.

“İslâmî Finansal Yönetim” serisinin ikinci kitabı olarak kaleme alınmış olan eser, bir önsözün ardından İslami finansal yönetimi esas alan farklı firmalara dair 50 örnek olay ve örnek

* Okka, Osman, Kazak, Hasan ve Alım, Hasan Basri. *İslâmî Finansal Yönetim Örnek Olayları ve Örnek Çözümleri (Vaka Analizleri)* (B-2). Nobel Akademik Yayıncılık, 2021, 294 sayfa, ISBN: 978-625-406-717-4

**Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, ofisaytac@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-9016-5711

çözümlerinden oluşmaktadır. Kitabın son kısmında ticari hayatla ilgili ek fetvalar (Hamdi Döndüren, Hayrettin Karaman, Sorularla İslamiyet web sitesi ve Din İşleri Yüksek Kurulu fetvaları), ek tablolar ve kaynakçaya yer verilmiştir.

Kitap, örnek olay ve çözümlerini ele alırken konu akışında genellikle iki metodu tercih etmiştir: Birincisi; örnek olay, çözüm, sorular ve istenenler. *Örnek olay* ortaya konulduktan sonra olayın *çözümü* ve ardından ilgili *sorular* ve son olarak da *istenenler* kısmında okuyucunun ödevlendirilmesi yoluna gidilmiştir. İkincisi ise; *örnek olay* ve *istenenler* şeklinde daha kısa bir örnek olay çözümlemesidir. Özellikle birinci metoda göre örnek olay çözümlemesini takip eden okuyucu meseleyi hem konvansiyonel finansal sistem açısından hem de İslami finansal yönetim sistemi açısından daha kapsamlı değerlendirme fırsatı bulmuş olmaktadır. Ayrıca, olayların farklı sektördeki firmalar esas alınarak ve 5 sayfayı geçmemesine özen gösterilerek analiz edilmesi de okuyucuların sıkılmadan olayları takip edebilmelerine imkân vermektedir.

Birden çok problemin ayrı ayrı ve kompleks bir şekilde bulunabildiği olayların çözümlenmesinde İslami finans analizcisinin konu ile ilgili ve ilgisiz bilgileri ayıklayarak daima helal-haram ekseninde firmanın değerini maksimize ve riski minimize edecek şekilde davranması gereği vurgulanmıştır.

Örnek olaylar seçilirken İslami Finans Serisi B1 olarak yayınlanan "*İslami Finansal Yönetim - Sistem ve Uygulama (Konvansiyonel Finansla Mukayeseli)*" kitabı göz önünde bulundurularak İslami finansal yönetim (sistem ve uygulama) temel ilkeleri ve konularının esas alınmasına özen gösterilmiştir. Bu kapsamda başlangıç kısmında temel ilkelerle ilgili olarak İslami finansın temel kuralları, firmada niyet ve helal-haram ilişkilerine yer verilmiş, devamında ise finansal yönetim konuları ile ilgili olarak; firmanın kuruluşundan başlayarak bilanço, gelir tablosu, finans matematiği, finansal analiz, finansal planlama, borsa, menkul değer yatırımı, reorganizasyon, vd. konulara yer verilmiştir.

Kitap, örnek olayları ele alırken genellikle 5 sayfayı geçmemeye özen göstererek analiz etmeye çalışmış, ancak "*İslami finans ve İslami finansla ilgili temel kurallar*" konusunun işlendiği birinci örnek olay, önemine binaen, daha geniş olarak ele alınmıştır. Birinci olayda Kur'ân'ın insanları tasnifinden hareketle insanlar; Müslümanlar, kafirler ve münafıklar olarak ele alınıp "*İslami iş adamları*" ve "*İslami finansçılar*" için geçerli olan temel prensiplerden birinin "*çalışmak*" ve "*çalışmanın ilmi*" olduğu vurgulanarak "*ilmin olmadığı yerde İslam yoktur*" ifadesi (s. 3) ile keskin bir söylem dillendirilmiştir. Elbette ilim çok önemlidir ancak, kanaatimizce bu söylem aşırı bir yorumdur.

Kitabın girişindeki olayda vurgulanan "*çalışmak*" ve "*çalışmanın ilmi*" konusu ile uyumlu olarak Fıkıh ilminin (İslam hukuku) muamelat bölümündeki "*ticaret ve finans ilminin önemi*" konusu ortaya konulduktan sonra niyetin iktisadi sözleşmelerdeki etkisi "*Bir işten maksad (niyet) ne ise hüküm ona göredir*" (Mecelle md. 2) prensibi bağlamında açıklanmıştır.

Herhangi bir firmanın işlemlerini "*helâl-haram*" prensibini esas alarak yürütmeye başlamasıyla birlikte (sahibinin inancına bakılmaksızın) İslami finansal yönetim şekline dönüşeceği fikrinden hareketle öncelikle "*helâl-haram*" çizgisinin önemi vurgulanarak bu

konuda “firmalar için haram sayılan işlemler tablosu”na yer verilmiştir (s. 8). Bu tablo İslami finansal yönetimle ilgili meraklılarına giriş mahiyetinde bir kontrol listesi (checklist) işlevini görmektedir. İslami finansal yönetimi tercih eden bir firmanın harama girdiği tespit edilen işlerini helale dönüştürmesi ve haram kazançları da kendisinden uzaklaştırması imkânı vurgulanarak İslam hukukundaki şirket yapıları (mülk şirketi, ibâha ortaklığı, akit şirketi, emvâl şirketi, a’ mâl şirketi, vucûh/itibar şirketi, muzâraa şirketi, mudârebe şirketi, vd.) hakkında özet bilgi verilmiştir.

Kitap, konvansiyonel finansal yapının hakim olduğu günümüz toplumlarına İslami kurallar uygulanarak bir değişim ve dönüşüm nasıl yapılabilir sorusunun cevabını örnek olaylar üzerinde çözüm önerileri sunarak vermeye çalışmış olup bu kapsamda fitrat kanunları ile uyumlu hem dünya hem ahiret dengesini gözeten; hakkaniyeti esas alan, İslami inancın hayatın tüm alanlarını kapsadığı düşüncesinden hareketle inancı ile barışık bir İslami finansal yönetim sisteminin olabirliğini ortaya koymuştur. Konvansiyonel finansal yönetim ile yönetilen firmaların İslami firmalar haline gelmelerinin belirli bir bedeli olmakla beraber sanıldığı kadar zor olmadığı gösterilmeye çalışılmıştır. Bu dönüşüm için temel ilke helal-haram çizgisine riayet etmek olup İslam’a göre haram sayılan fâiz, aldatma, gayri ahlaki davranışlar, haksız kazanç vd. İslam hukukunun onaylamadığı fiillerden arınmaktır.

Kitap, akıcı ve rahat anlaşılır bir dille kaleme alınmıştır. Örnek olayların anlatımında adeta bir film senaryosu niteliğinde başarılı betimlemeler yapmanın yanında bol miktarda tablo kullanarak konuların daha sağlıklı anlaşılabilceği bir zemin oluşturmuştur. Yazarların İslami finansal yönetim konusundaki uygulama ile sistemin felsefesini birbiri ile örtüşecek şekilde ortaya koyma çabaları kitabı, bu alandaki diğer çalışmalardan farklı kılmaktadır. Yazarlar bu alanda başta lisans ve lisansüstü öğrencileri olmak üzere finansal yönetimle ilgili her kesimin okuyabileceği bir eser ortaya koymuşlardır.